

Kar Altında Patikalar

Istituto Italiano di Cultura
Ankara
İtalyan Kültür Merkezi

Ankara İtalyan Kültür Merkezi katkılarıyla basılmıştır.

Kar Altında Patikalar

Mario Rigoni Stern

Çeviren: Feyza Kadak

Editör: Anna Vitucci Yurtseven

EFİL YAYINEVİ

KAR ALTINDA PATİKALAR

Sentieri Sotto La Neve

Efil Çeviri Okulu Dizisi: 2

Genel Yayın Nu.: 155

ISBN: 978-605-4579-25-9

1. Basım Aralık 2012

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Danışmanlık Yatırım ve Tic. Ltd. Şti. ©2012

Efil©2012

Bu kitabın tüm hakları saklıdır.

Herhangi bir şekil ya da yöntemle çoğaltılamaz.

Sertifika Nu.: 12131

Efil Çeviri Okulu Koordinatörü: Necdet Adabağ

Efil Çeviri Okulu İtalyan Dili Koordinatörü: Nevin Özkan

Sayfa ve Kapak Tasarımı: Türkan Sarı

Baskı ve Cilt: Ayrıntı Basım Yayın ve Matbaacılık Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.

Tel: (+90) 312 394 55 90

Sertifika Nu.: 13987

E F İ L Y A Y I N E V İ

EFLATUN Basım Dağıtım Yayıncılık Dan. Yat. ve Tic. Ltd. Şti.

Reşit Galip Caddesi 25/4 GOP, Çankaya/Ankara, Türkiye

Tel : (+90) 312 442 52 10

GSM : (+90) 541 232 00 96

Faks : (+90) 312 442 52 12

www.efilyayinevi.com

Birinci Bölüm

Kardeşim, Ne Kadar Zayıfsın!

Lager artık uzaktaydı. Yola çıkalı daha birkaç gün olmasına rağmen, artık onu hiç dşnmiyordu. Şimdi sınırı doğru dağları tırmanıyordu. Gece yürüyor, gündüz de gececil bir hayvan gibi nehir boyunca gizleniyordu. Ara sıra çalılıkların arasına saklanarak gözlerini kapatıyor ve kendisini hafif bir uykuya bırakıyordu. Ama bir kanat sesi bile onu uyandırmaya yetiyordu. Beslenmek için ormandan ladin filizlerini, kayın ağaçlarının ve akaaaların henüz yeni çıkmış incecik yapraklarını koparıyor; yaban mersini, ahududu ve kuşburnu tanelerini toplayıp yiyordu. Nazi Almanyası'nın verdiği tatsız tuzsuz çorbadan her hlkrda daha lezzetli ve hoş olan bu değişik yiyecekleri, tadına vararak yavaş yavaş çiğniyordu.

Bir kenara koymayı başardığı siyah sert ekmeğin parçacıkları günler içinde tükendi. Çantasında bir paket irmik olmasına rağmen, polenta¹ yapmak için ateş yakamıyordu. İrmiği bir hava saldırısından sonra, Graz'daki bir sarayın enkazı arasında bulmuştu; devrilmiş bir dolapta, yanan direklerin ve ali döküntülerinin arasında. Macar Nazileri onu řu an yakalasalardı, oracıkta öldürüp bırakırlardı. Tıpkı řu Sicilyalı zavallı piyadeye yaptıkları gibi.

¹ İtalyan mutfağına özgü, mısır unuyla hazırlanan bir yiyecek.

O gece, onları Lager'e geri götürmek için topladıklarında, yıkıntuların arasına saklanmıştı. Çukur kazarken onu gözetleyen yaşlı bir adamın ona, "Geh sofort nach Hause! Dubist ganz kaputt!"¹ demesinin de bunda etkisi olmuştu. Böylece gecenin çökmesiyle birlikte, yıldızlara bakarak yönünü belirleyip şehri terk etmişti. Dağlardan akan nehre ulaştığında akıntıya karşı yüzdü. Yürüyerek geçirdiği gecelerden sonra, bir sabah karlı Alpleri gördü. İtalya'ya giden yolun yakınlarına varmıştı. Araç kalabalığının sesini işitti. Daha sonra bunlar seyrelti; bisikletli insanlar veya atların ve katırların çektiği arabalardaki askerlerden oluşan küçük yaya toplulukları gördü. Sıraya girmiş silahsız veya yaralı askerleri de. Galiba bu defa sonu gelmişti. Bir akşam karanlık çökmeden önce barınağından ayrılarak, dere ve kamplar arasında keşfe çıktı. Otlaktaki karacalar korkmadan onun geçişini izledi.

Batiya doğru yürümeye devam etti. Bir gün, su içmek için ormandan çıkıp dereye giderken, yeni sürülmüş bir bostana patates eken iki kadınla karşılaştı. Kafasında bir dağcı asker şapkasıyla, çok zayıf ve dağılmış hâlde karşılarına çıkan bu adamı gören kadınlar korktular. Onları homurdanarak selamladı: "Grüß Gott Frauen"². Kadınlar ellerindeki çapalara yaslanıp onu sessizce süzerken konuşmasına devam etti: "Ich gefangen, mahkûmum, eve gidiyorum. Savaş bitti. Fertig Krieg." "Gott befohlen!"³ dediler ve aralarında bakıştıktan sonra, içlerinden biri ekecekleri patates çuvalını ve çite asılı bir çantayı bıraktıkları yere gitti. Çantadan bir

¹ "Hemen evine dön. Perişan durumdasın."

² "Merhaba, hanımlar!"

³ "Hoşça kalın!"

dilim esmer ekmek çıkardı ve hiçbir şey söylemeden adama uzattı. Kadınlara teşekkür ettikten sonra yoluna devam etti.

Açlık, uykusuzluk, yorgunluk, uzuvlarında hissettiği rahatsızlık, belki de ateş, yeri ve zamanı karıştırmasına sebep oluyordu. O an tek bildiği şey ilk gününden son gününe kadar tanık olduğu, ama artık bunu yapmayı reddettiği bir savaşın sonuna, batıya doğru yürümesi gerektiği idi. Ve böylece sınıra vardı. Bu, sınırı dördüncü kez geçiydi: İlk olarak Fransa'dan, sonra Balkanlar'dan, Rusya'dan ve şimdi de Almanya'dan. Şansının ve hâlâ hayatta olduğunun farkında değildi. Ama bazen, bacaklarını hâlâ oynatabiliyor olmasına ve yürüyebilmesine şaşırıyordu. Yanında kimsenin olmayışına da. Yapayalnızdı. Küçük bir çocukken oyunlar oynadığı bir sokağı hatırladı.

Sınırı geçti. Buradamâli polis, gümrük memurları ya da bayraklar yoktu. Hiç kimse yoktu. Parmaklıklar yükseltilmişti. Yerlere kayıt formları, kartlar, gözden çıkarılmış birkaç silah, boş teneke kutuları, insan dışkısı saçılı duruyordu. Yolun tozuyla kaplanmış bir gazetede bir başlık okudu: Mussolini gestorben¹. Ancak bu başlığı okumak ona, 25 Temmuz 1943'ten farklı olarak hiçbir şey hissettirmedi.

Sonunda yol inişe geçti ve yürüyüş daha az yorucu oldu. Bazen uzaklardan, kim bilir nereden gelen bir silah sesi duyuyordu; dağların arasındaki avcılarinki gibi. Vadi biraz genişliyordu. Üzerinde hâlâ askerlerin izleri olan bir geçitten sonra, iki sıra hâlinde uygun adım ilerleyen bir silahlı birliğin çıkışını gördü. Ormanın yakınındaki bir kulübeye son anda yetişip saklandı ve oradan, askerlerin kendi bölgelerine doğru yürüyüşünü izledi. Hâlen tam teçhizatlılardı:

¹ Mussolini öldü.

miğferler, gaz maskeleri, makineli tüfekler için mermi kayışı, kemerlere asılmış el bombaları, sırt çantaları, tüfekler, süngüler; sıranın önünde ve arkasında bulunan komandolar. Belki de hâlâ, ev yerine kışlaya dönmeyi düşünüyorlardı. Ancak bu defa Rusya'da köylerden geçerken yaptıkları gibi marşlarını söylemiyor, köylülerin ormana saklanmasına sebep olmuyorlardı.

Yürüyüp gittiler. Onları artık ne görebiliyor ne de duya biliyordu. "En sondakilerdi herhalde." diye düşündü. Kargalar çöplerin üzerinde yeniden uçuşmaya başladı. Artık irmiği pişirmek için bir ateş yakabileceğini söyledi kendine. Çantasından karavanayı çıkardı, su almak için dereye gitti. İki taşın arasında bir ateş yaktı ve su kaynamaya başlayınca, bir dalla karıştırarak irmiği avcundan boşalttı.

"Tuzum yok. Biraz daha sabır." diye mırıldandı. Son yediği şalgam çorbasının üzerinden belki de on gün geçmişti.

Akşam olmaya başladı. Daha önce, günler günler önce -Peki ya ne zaman?- bu saatlerde yürümeye başladığı. Ama şimdi sadece uyumak istiyordu; kafasının yanmaya, vücudunun soğumaya başladığını hissediyordu. Kulübeye girdi, samanların arasındaki yemliğe uzandı ve gözlerini kapattı. Gecenin ilerleyen saatlerinde soğuktan uyandı. Çatıdaki bir yarıktan pek çok yıldız gördü ve hareketsiz durup pürdikkat onları izledi. Yıldızları izlerken, Val d'Aosta'daki buzulların üzerinde, açık havada konakladıkları geceleri; 1940 kışında, Arnavutluk dağlarında kar fırtınasıyla geçen geceleri; karlar arasında donan yoldaşlarını ve 1942 yazında Don Nehri'nin büyük kıvrımında bulunan bozkırların arasındaki ılık geceleri hatırladı. Zamanda geriye doğru bir yolculuğa başladı;

çocukluğundan bugününe. Savaş sokaklarında terk edilen arkadaşlarını ve yoldaşlarını, iri cüsseli büyükbabasını ve narin yapılı olan büyükannesini hatırladı. Döndüğünde hâlâ onu bekleyen birileri olacak mıydı? Peki ya o? Evet, annesi ve babası kesinlikle. Ancak aylardır onlardan hiç haber almamıştı. Pek çok kız ve erkek oyun arkadaşını, kayak yarışlarını, gezileri, sıcak evde geçirilen kış akşamlarını ve her daim yanan şömineyi, okul arkadaşlarını, öğretmenini, rahibi net olarak hatırlıyordu. Ana kamp 1/B ve kamp lideri acımasız Braum, maden ocağı, Rus mahkûmlar, yüksek sesle Enternasyonal'i söyleyen sınır dışı edilmiş insanlar. Kar fırtınasının içinde uzun bir sıra oluşturan Yahudiler. Noel arifesiydi, üzerinden sadece birkaç ay geçmişti. O son günleri hatırlıyordu. Bir savaş böyle mi biterdi? Ama eve varmak için belki de hâlâ bir hafta kadar yürümesi gerekiyordu.

Kafasının üstündeki yıldızlar, zamanın geçişini ve doğuda, dağların ardında tan yerinin ağarışını gösteriyordu. Acaba Kızıl Ordu Viyana'ya varmış mıydı? Ardıç kuşları ormanı uyandırmaya başlamıştı. Yemlikten çıktı, elleriyle samanlardan kurtuldu. Alnını ıslatmak ve gözlerini yıkmak için dereye kadar yürüdü.

Bir sokağın köşesinden ona doğru gelenler vardı. Bir eşeğin çektiği arabaya, mermi kayışı takılmış ateşlenmeye hazır bir makineli tüfek yerleştirilmişti. Arabanın üstünde iki asker vardı, diğerleri de doğrultulmuş tüfekleriyle arabanın yanında yürüyorlardı. Sıcaktan bunalmış, is içinde kalmışlardı. Aralarında birkaç metre kaldığında, tüfeğin namlusunun kendisine doğrultulduğunu gördü. Yerinden kıpırdamadı ve derin bir nefes alarak patlamayı bekledi. Ateş etmediler. Yanından geçip gittiler ve sokağın döneme-

cine kadar onu göz hapsinde tuttular. İniş yoluna koyuldu. Ormanın genişlediği yerde bir yanık kokusu duydu. Hâlen yanmakta olan, insanların terk edip gittiği bir mahalleden geçti. Yolda kırık çanak çömlek ve cam parçaları vardı. Yürüdükçe, etraflarında koşuşturan insanların olduğu yanan başka evlere rastladı. Durmadı. Onlar da onunla ilgilenmediler. Adımlarını hızlandırmak istedi, fakat hâlsizlik ve yüksek ateş bunu yapmasına izin vermedi.

Akşam olmadan, yakılmamış bir kasabaya ulaştı. Bir kapının üzerinde *Osteria del cacciatore*¹ yazıyordu. Pencerelerden biri İtalyan bayrağı, diğeri kırmızı iki bayrak sarkıyordu. O an, ceketinin kumaşı ve astarı arasına elli liretlik bir banknot diktiği aklına geldi. İçeri girdi. Lokantaya girip çıkan silahlı askerlere ve etraftakilere içki dağıtan kadınlara aldırmadı. Biraz dinlenmek ve elli lireti olduğu yerden sökmek için bir köşeye oturdu. Sonra masadan kalktı. Parayı uzatarak bankoya yaklaştı ve yiyecek bir şeyler istedi. Boyunlarında kırmızı fularlar olan delikanlılar gülüyorlardı. Biri ona, “Peki sen nereden geliyorsun?” diye sordu. Kadın ona acıyarak baktı ve “Bunları hatıra olarak sakla, artık pek bir değerleri kalmadı! Bu yiyeceklerinizi de Almanlardan geri aldık.” diyerek paraları geri uzattı.

Kadın bir tabak fasulyeli sebze çorbası, bir ekmek ve çeyrek şişe şarap getirdi.

Kafası kollarının üzerinde masada uyuyakalmıştı. Sarıldığını hissetti ve gözlerini açtı. Akşam olmuş, lokantadaki gaz lambaları yakılmıştı. Önünde, belinde kayış ve silah olan bir adam duruyordu: “Yoldaşlar bana nereden geldi-

¹ İtalyanca “Avcının lokantası”.